

ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր
ԼՈՅՍ Է ՏԵՄԵՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՉԵՐԹԻ ՕՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 ռուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ռ. 50 կ.,
1 ամս. — 35 կ.

ՍՈՒՄԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԸՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Յայտարարութիւններէ համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ, վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէն՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул. домъ Костанцова. Schoucha, redaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՓԱՅԼԱԿ“

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ռ. կէս տարեկանը—1 ռ. 50 կ. ամսական —35 կ.

ՍՈՒՄԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐՆ ԸՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шума, редакція газети „ПАЙЛАК“.

ԱՊՍՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

Ординаторъ Московской клиники

докторъ О Р У Д Ж И Г В Ъ

въ понедѣльникъ 3-го августа вечеромъ прочесть лекцію **О ХОЛЕРѢ** въ лѣтнемъ помѣщеніи Общественнаго Собранія.

ՄՕՄԵՆՏԸ ԵՒ ՀԱՅ ՀԱՍՄԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս և սպասելի էր, տաճկահայ փախստականներէ նոր հոսանքը, որին ոչ ոք չէր սպասում, մեծ շարժում առաջ բերեց հայ ժողովրդի բոլոր խաւերում: Ամբողջ հայ մասուլը, մեր հասարակական հիմնարկութիւններն ու ընկերութիւնները խորն արձագանք տւին մարդկային այն մեծ թըշուառութեան, գերբնականին հասած զուլումներին, որոնց այսօր զոհ են եղել սրախողաղ, աւերմունքից փրկած տաճկահայ բեկորները: Եւ այն թափը, որով ամենքը գործի են դիմել միջոցներ ձեռնարկելու, գէթ մի փոքր փոփոխելու այդ յուսահատ անբաղդներէ դուրսնուր, այն եռանդը, որ արտայայտուած է այսօր փախստականների ընդունելութեան համար պատրաստութիւններ տեսնելում, մեզ յոյս է ներշնչում, որ տակաւին կորած չէ հայի գիտակցութիւնը, հանգած չէ նրա մարդկային արժանապատուութիւնը:

Փոյթ չէ, եթէ հայ հարուստը, հայ մեծատունը շարունակի առաջնայ պէս այս տագնապալից մոմենտում, երբ մի ամբողջ ազգի պատմական գոյութեան հարցն է լուծուած, սառնասիրտ վերաբերւել դէպ իւր բարոյական պարտականութիւնները, շարունակի ցոյց տալ իւր քաղաքացիական գիտակցութեան կատարեալ բացակայութիւնը: Փոյթ չէ, որովհետեւ սրա

հանդէպ հայ գիւղացիութիւնը, հայ դեմօկրատ հասարակութիւնը մօտիկ անցնալու ապացուցեց և շարունակում է տակաւին ցոյց տալ, որ ազգային ու մեր ժողովրդի մարդկային արժանապատուութեան միակ պահպանողներն իրենք են եղել: Իրենք են եղել, որ սեփական առող միջոցներէ, շատ անգամ նիւթական լորկանքներ կրելով, իրենց լուսման գցել են հայ ժողովրդի ծով կարիքները ծածկելու, անտրտունջ տարել բոլոր դժարութիւնները, բնաւ երբէք չընկնելով սին փառքի յետեւից, բնաւ երբէք չպահանջելով օլիմպիական պատիւներ իրենց համար:

Եւ այսօր, երբ նորից մեր առաջ է ծառանում փախստականներին օգնութիւն հասցնելու ծանր հարցը, երբ նորից հայ իրականութեան մէջ ծառանում է ոչնչացւող Հայաստանի ազգաբնակչութեան վերջին մնացորդների փրկութեան գործը, ասպարէզի վրայ տեսնում ենք էլի մեր դեմօկրատ տարրերը, էլի մեր գիւղացիութիւնը, որոնք առանց այն էլ քայքայւած իրենց անտեսութեամբ, նիւթական ու ժապատութեամբ հանդերձ, կարողանում են հերոսական ճիգեր թափել և գէթ մի փոքր ամօքել իրենց անբաղդ եղբայրակիցների յուսահատ դրութիւնը:

Եւ մենք խորն համոզւած ենք, որ նոքա մինչև վերջը կը տանեն այդ ծանր բեռը և անտրտունջ կը կատարեն իրենց քաղաքացիական

պարտականութիւնները:

Թող մեր հարուստները, հայ մեծատունները վերցնեն այժմ դասեր այն հասարակութիւնից, այն տարրերից, որոնց վրայ նրանք սովոր են եղել մինչև այժմ աղայական բարձրութիւնից նայել:

ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ՈՒԺԵՐԻ ԿԱՐԻՔԸ ԳԻՒՆԵՐՈՒՄ

IV

Թեմական դպրոցի աշակերտութեան նւագման վրայ պակաս չափով չի ազդում և այն հանգամանքը, որ գիւղացին տեղ ու յարմարութիւն չունի քաղաքում տեղաւորելու իր երեխային: Մի կողմ թողած բոլորովին չբաւարենք, որոնք միանգամայն անկարող են իրենց զաւակներին քաղաքում պահել և ուսման տալ, քիչ շատ ունեւորների համար կասկած, որ նրանք էլ շատ քիչ դէպքերում միայն համաձայնում են քաղաք ուղարկել իրենց երեխաներին. այն դէպքերում, երբ քաղաքում հեռու կամ մօտիկ բարեկամ—ազգական ունեն. այլապէս գերադասում են երեխային գիւղում պահել, բուականաւ ձեռնարկել դպրոցի տեւած ուսմամբ ու կրթութեամբ, քան հաւատալ նրան մի օտարի կամ անծանօթի: Եւ իրօք, միջակ աղքատութիւնը գիւղացին հեռաւորութիւն չունի իր որդուն տեղաւորել քաղաքում ինտիլիգենտ ընտանիքում, շատ հաւանալի պատճառով, իսկ աղքատ ընտանիքներում էլ տեղաւորել չի ցանկանում, կամ դժարանում է, որովհետեւ քաջ գիտէ, թէ որդուն ինչպէս պիտի պահեն, որքան ծանրաբեռն են տնային աշխատանքներով ու ծառայութիւններով: Այս է պատճառներից մէկն էլ, որ գիւղական ծխական դպրոցաւարտ սաները չեն կարողանում շարունակել իրենց ուսումը թեմական դպրոցում, իսկ այդ հանգամանքը մեծապէս ազդում է թեմական դպրոցի աշակերտութեան, գործիչ ինտիլիգենտների թւի նւագման վրայ:

Այդ շարքի առաջն առնել կարելի է և պէտք է առնել. եթէ իրօք թանգ են մեզ համար գիւղացիութեան շահերը և անհրաժեշտ տեղական ինտիլիգենցիա պատրաստելու գործը, ապա ուրեմն պէտք է ստեղծենք յարմարութիւններ և միջոց տանք գիւղացի աշակերտներին շարունակելու իրենց ուսումը թեմական դպրոցում: Ամենալավ միջոցը, մեր կարծիքով, քաղաքում աշակերտական հանրակացարան կազմակերպելն է, որը լինելու է թեմական դպրոցի վարչութեան խնամքի և հսկողութեան տակ և ուր պահպանւելու են բացառապէս գիւղերից եկած աշակերտները թէ վճարով և թէ ձրիաբար: Չենք ցանկանում առայժմ մանրամասնութեանց մէջ մտնել, քանի որ ըստ մեր առջև այլ կարևոր և անյատաճելի գործեր է դրել: Գաղթականութեան հոսանքը Ղարաբաղ, ստիպում է մեզ թուցիկ կերպով

անցնելու այս խնդրի վրայով և հասարակութեան ուշադրութիւնը կենտրոնացնելու աւելի անհրաժեշտ խնդիրների վրայ, թէև գաղթականներին տեղաւորելու և պատասխարելու գործը քերականցօրէն զգալ է տալիս մեզ գիւղական ինտիլիգենցիայի պակասը կամ բացը:

Ամփոփենք մեր ասածները. գիւղական տեղացի ինտիլիգենտների կարիքն օր աւուր զգալի է դառնում, աւելի զգալի է դառնալու մասնաւոր մօտ ապագայում: Այդ կարիքին բաւարարութիւն տալ կարող են ամենից աւելի նպատակայարար ձևով մեր թեմական դպրոցները, որոնց դռներն ըստ կարելոյն լայն պէտք է բանալ գիւղական ծխական դպրոցներն աւարտած աշակերտների առջև: Այդ առիթով տից պէտք է նախ մի կողմ նետել մեր թեմականների ճակտին դրոշմած աւանդական և քաղաքական նկատառումներով ցայժմ անփոփոխ պահած նպատակը, երկրորդ՝ բարձրագոյն կրթարանների և համալսարանների դռները բանալ մեր թեմականաւարտների առջև, երրորդ՝ բարեկարգել ծխական դպրոցները և թեմական դպրոցներին յարմարեցնել նրանց ծրագրերը և վերջապէս ստեղծել քաղաքում յարմարութիւններ գիւղերից եկած աշակերտներին պահելու: Այս ձևով միայն, կարծում ենք, հասած կը լինենք մեր նպատակին—կուսենանք եթէ ոչ գիւղական ինտիլիգենցիա, գոնէ գիւղում գործող տեղացի ինտիլիգենտներ հարկաւոր չափով և ընդհանրապէս գնացած կը լինենք գիւղացիութեան կրթական-կուլտուրական և սոցիալ-տնտեսական գործի յառաջդիմութեան:

Ծորայր

ԳԱՂՔԱԿԱՆՆԵՐԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԿԼԻՐ-ԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Ամսոյս 28-ին Ղարաբաղի թեմի կառավարիչ տ. Զաւէն վարդապետի հրաւերով թեմական դպրոցում կայացաւ քաղաքում գտնուող հայ ուսուցիչ ուսուցչուհիների խորհրդակցութիւն, տեղա եկող հայ փախստականների երեխաների կրթութեան գործի կազմակերպման մասին: Զ. Զաւէնը բանալով ժողովը, բացատրեց նպատակը, շնչելով բուսուցչութեան ներկայ հանգամանքներում կատարելիք կարեւոր դերը, ինքը թողնելով ժողովը առաջարկեց ուսուցիչներին որոշել իրենց անելիքը: Զ. Զաւէնի հեռանալուց յետոյ ժողովի նախագահ պ. Հայր. Մուսայեանը առաջարկեց խօսել այն հարցի շուրջը, թէ ինչ կարող է անել ուսուցչութիւնը ներկայ հանգամանքներում: Կարծիքների փոխանակութիւններից յետոյ անցաւ հետեւեալ բանաձևը՝ Ղարաբաղի թեմի ուսուցչութիւնը հանդէս է գալիս որպէս մի կազմակերպւած մարմին իր յատուկ վարչութեամբ աջակցելու գաղթականութեան ընդհանուր գործին, իսկ յետագայում իր վրայ է վերցնում նրանց երեխա-

ներքի կրթութեան գործը: Ուսուցչութիւնը իր կազմակերպութեամբ հանդիսանում է մի օժանդակիչ մարմին տեղիս «Եղբայրական օգնութեան կոմիտէն», իրեն դնում է կոմիտէի տրամադրութեան տակ, ունենալով իր ներկայացուցիչները կոմիտէի մէջ վճարական ձայնի իրաւունքով:

Վերոյիշեալ նշանակումների ընթացք տալուն և իրադրութեան համար յարմար համարեց ընտրել մի մարմին, որը պէտք է յարաբերութեան մէջ մտնէ «Եղբայրական օգնութեան կոմիտէի» հետ, գործունէութեան ծրագիր մշակէ, հրաւիրէ աւելի բազմամարդ ժողով մօտ ապագայում: Բացի այդ նկատի ունենալով, որ եկող դադարական-երեխաների հետ, տեղ հասնելուց անհնարին է սկսել կրթական գործը, քանի որ ներքինը անցած լինելով հարկւարտոր վերստեր, դեռ կարիք են զգոյս առանձին խնամքի, հոգսութեան և հանգստի, որոշեց կրթութեան գործը թողնել յետագային, միաժամանակ յանձնարարելով ընտրած մարմինն մշակել կրթական գործի համար ևս ծրագիր, քննութեան դնելու յետագայ ժողովին: Մարմինը բաղկացած է 5 անդամից և 2 փոխանդամից: Անդամներն են՝ Անուշ, Տէր-Միքայէլեան, Սարգիս Տէր-Գառնապետեան, Ռուբէն Շահապետեան, Գարր. Կիրակոսեան և Վարդ. Վարդապետեան: Փոխանդամներ. Արմ. Բէկլարեան և Առաքել Չալեան: Ընդգծելով ուսուցչութեան կատարելիք խոշոր դերը ներկայ հանգամանքներում, ցանկալի է այս ամենը չըթողնել լոկ արձանագրութիւնների մէջ, այլ որքան կարելի է շուտ իրականացնել, ամփոփել փախստական երեխաներին: Յանկալի է նոյնպէս որ Դարաբաղի թէ հայկական և թէ պետական դպրոցների հայ ուսուցչի-ուսուցչուհիների յետագայ ժողովին մասնակցէին ամբողջ կազմով: Այսպիսի մոմենտում անտարբերութիւնը դատապարտելի է. մասնաւոր ուսուցչութեան, քանի որ նրանք են մեր ինտելիգենտ ոյժերը:

Գր. Ղազարեան

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

Ե՛՛՛, ԱՂՕԹԻՐ ԻՆՁ ՀԱՄԱՐ...

Երբ մութը գայ, երազներ կարաւանը լուռ անցնի, Բո սենեակի ըստերներում դողացող Դու նշմարես աղօտ լուսոյ, անզօր շող, Տառապանքի շնչոյն ունեցող մի ճիւղ, մի ձայն, թէ լսես, Գիտցիր, սիրտս էր, եկաւ, անցաւ ել, աղօթիր ինձ համար... Երբ խաւարում շուշանափայլ աստղերը լուռ մահանան, Շիրիմներում մեռելի ձայն, բուռի սուգը դու լսես, Սիրտդ ճնշէ տանջանքների սեղանը, Օ՛, անցեալիս շիրիմներում ել, աղօթիր ինձ համար...

Երբ դու լսես մի օր յանկարծ, որ ես կորայ, Աստանդական երգես լռեց անհունի լայն գրկի մէջ, Գիտցիր հոգիս միշտ շրջում է ուղիներում խաւարի, Օ՛, իմ շիրմի սուտերի մօտ ել, աղօթիր ինձ համար... Գր. Ներսիսեան

Դ Ա Ր 2

Ո՞վ է իմ հոգին գանտնօրէն տանջում,

ԱԼԻԻՐԻ ՀԱՐՑԸ ԵՌԻՇՈՒՄ

Շուշու քաղաքագլուխ պ. Գ. Ի. Մեքիք-Շահնազարեանը ներկայացրել է պ. նահանգապետին մի հետաքրքիր զեկուցագիր Շուշու հաց մատակարարելու մասին: Առաջ ենք բերում այդ զեկուցագիրը քաղաքագլուխ:

Ինչպէս յայտնի է, Շուշու քաղաքը գործ է ածում ուսանական և տեղական ալիւրը: Ռուսական ալիւրի վաճառքը գտնւում է խոշոր առևտրականների ձեռքին, որոնք օգտուում են ամեն մի ջնջին հանգամանքից ներկայ պատերազմում, որպէսզի ալիւրի գները բարձրացնեն արհեստականօրէն: Այդպէս էր մասնաւոր ներկայ տարւայ ապրիլ ամսին, երբ մասամբ նաև երկաթուղային ճանապարհների անկանոնութեան պատճառով, ալիւրի մեծ տաքանալ ստեղծեց մեզանում: Սակայն այդ տագնապը շտապ ձեռք առած միջոցներով իսկոյն վերացեց և ներկայումս քաղաքիս ազգաբնակչութիւնը որոշ չափով ապահովւած է հացի կողմից: Տեղական ալիւրը ստացւում է գլխաւորապէս Շուշու դաւառի երկրորդ մասի և Հաղրութի ձորի գիւղերից: Այս տարի առաջին յիշած բայժում հացի բերքը խիստ նւազ է, իսկ երկրորդում, թէև բաւարար է, բայց ստացւած տեղեկութիւնների համաձայն դա միայն տեղական գիւղերի սեփական կարիքներին պիտի բաւարարի: Ուրեմն ներկայ տարւայ ընթացքում մինչև հետեւեալ հունիսը ոչ միայն հացանատիկներ կամ ալիւր չի կարող ներմուծել Շուշու գաւառի երկրորդ մասից դէպի մեր քաղաքը, այլև վատ բերքի պատճառով յիշեալ գիւղերի ազգաբնակչութիւնը ստիպւած պիտի լինի ալիւր գնելու Շուշու քաղաքի շուկայում, իսկ այստեղ, ինչպէս արդէն վերը գրուած էր, ալիւրի ամբողջ առևտուրը կենտրոնացած է մի քանիս խոշոր վաճառականների ձեռքում, որոնց ծախած ալիւրի գները միշտ պահւում էին որոշ նորմալ աստիճանի վրայ, ի նկատի ունենալով գիւղերից երմուժող ալիւրի մրցումը. իսկ այժմ ազատ լինելով այդ մրցումից, այդ վաճառականներն անպայման պիտի բարձրացնեն գները:

Անկակի՛ծ յուզում սէրս անարև. Ո՞վ է կարօտով իմ կեանքը պճնում, իմ ուղին նետում վարդեր ու տերև:

Ես չեմ հաւատում, որ կան ինձ համար, վաղուց եմ թողել ես սէրը անլաց. Իզուր ես բաղխում դուներս մոլոր, Իզուր ես դարձել ծաղկունքով զուգամ:

Այն ժիւ է վառում յուշերս մաքած, Ծով-ծով աչերով սիրտս փոթորկում. Ա՛խ, ժիւ է ժպտում իմ շէմքին կանգնած, Մեռնող մոմերի լոյսը մորմոքում... Գառնիկ Ղազարեան

Ո Ր Բ. Ը

—Անթի եմ, բարի մարդիկ, անօգնական և օտար. Ի՜նչ, պիտ թողնէք որ ես մեռնիմ, միթէ՞ որբիս չէք զթալ...

Եւ կը քալէ փողոցի մէջ, աղջնակ մէմերկ, վտիտ.

Աչքերու մէջ մեծ տառապանք, դէմքը խամրած, անժպիտ.

Սև, յորդ մազեր անփութօրէն ցրւած նիհար իր ուսին,

Միշտ կը քալէ ու կը քալէ շնիկի հետ միասին:

—Բարի մարդիկ, ուրախ էի ես ալ ձեզ պէս դեռ երէկ.

մասնաւոր, երբ նկատի առնենք, որ մեր գաւառն է մտնելու մօտ 15 հազար փախստականներ, որոնց համար էլ անշուշտ հաց է հարկաւոր:

Ահա այդ փախստերի առաջ Շուշու պ. քաղաքագլուխը առաջարկում է բանալ ալիւրի քաղաքային պահեստ, որով հնարին կը լինի սանձել խոշոր վաճառականների ախորժակներն և ալիւրի գները քաղաքիս շուկայում պահպանել նորմալ աստիճանի վրայ: Միւս կողմից էլ՝ շնորհիւ այդ պահեստի քաղաքը կունենայ միշտ անհրաժեշտ քանակի ալիւրի պաշար և կազատի, թէ քաղաքի և թէ գաւառի ազգաբնակչութեանը սովի վտանգից:

Այդ նպատակը իրագործելու համար անհրաժեշտ է 20-25 հազար ռուբլի. և Շուշու պ. քաղաքագլուխը իւր զեկուցագրի մէջ դիմում է նահանգապետին, որ սա աջակցի զեմստվային կամ այլ գումարներից Շուշու ինքնավարութեանը 20—25 հազար ռուբլու փոխառութիւն բաց թողնելու:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹՅՆԵՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅՈՒՄ

Պետական Դումայի առաջին նիստում, երբ գանազան ժողովների ներկայացուցիչների ճառերը վերջացան, Դումայի անդամ Կ. Մ. Բ. Տէվկէլէվը ի դիմաց ազգային գրուպպաների արել է հետեւեալ ընդհանուր յայտարարութիւնը: Համաձայն Պետական Դումայում լատիշների, լիտովիների, էստոնացիների, հայերի, թուրքերի և հրէաների կողմից պատգամաւորող ներկայացուցիչների յանձնարարութեան, պարտաւորում եմ յայտնել հետեւեալը. Խորը համոզւած լինելով, որ փոքր ազգերի շահերի պաշտպանութեան համար սկսած ներկայ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ իրաւունքն ու արդարագոյնութիւնը միշտ անընկճելի են բռնութեան առաջ, զգալով մեր բաղդի անխելիքօրէն կապած լինելը ի վաղուց անտի Մեծ Ռուսաստանի բաղդի հետ, մի կապ, որ աւելի ամրապնդում է պատերազմի դաշտում մեր միասին տանջւելովը և դիտակցելով մեր պարտ-

իսկ այսօր որք, «անապատան, պատառ մը հաց ինձ բերէք...

Ամեն անգամ առտւան դէմ, փողոցի մէջը նսեմ Աղեկուր և յուսաբեկ իր ձայնը միշտ կը լսեմ.

Ձեռքը պարզած լուսամուտին և անցորդին ժպտեմես,

—Բարի քոյրիկ, բարի քոյրիկ, կօշիկ մը ինձ կը բերես...

Եւ ունկընդիր տխուր երգին, սրտամորմոք իր լացին, Սենեակիս մէջ ես ալ կուլամ իր ցաւերովս առանձին.

Մեղմ կը բանամ դուռս անշուք, գուրգուրանքով մը անուշ կը տանեմ դայն սենեակս մութ, բոռնած ձեռքէն իր անուշ:

Լուռ կը նայեմ իր աչերուն,—տանջանք, մահաւան սե սուտեր. Եւ հազուստին պատուոտած, ուր դեռ արիւն է նստեր.

Ձեռքը առած ձեռներուս մէջ, ճակտին կուտամ քաղցր համոյր, կը սեղմեմ դայն կրծքիս վրայ, մըմընջալով—«Քոյր, իմ քոյր...»:

Ու կը լռէ, կը մըսի՛ն ծուկիս վրայ, մեղմ անձայն Անուշ քնով շնիկին հետ, ինչպէս մոմէ մի արձան.

Եւ կը լսեմ երազի մէջ որ կարտասուէ օտարափած,

քը՛ շահաբերելու համար յօգուտ առաջադրւած պարտականութեան. ընդամին կատարելապէս հաւատացած լինելով, որ թշնամու պարտութեան համար աշողութեան ամենաէական պայմաններից մէկը ներկայանում է Ռուսաստանում ապրող ժողովուրդների տրամադրութեան և ողու բարձրացումը, և յօժարակամ կերպով նրանցից իւրաքանչիւրի մասնակցութեան հաւատարմութիւնը՝ թշնամու դէմ մղող պատերազմի գործում և որ այդպիսի դրութեան ամենից շուտ կարելի է հասնել միայն այն ժամանակ, երբ կապահովի Ռուսաստանի կազմի մէջ մտնող բոլոր ժողովուրդների քաղաքացիական և ազգային իրաւունքները: Ուստի մենք առաջարկում ենք Պետական Դումային պատշաճ քէւարկութեան դնել մի բարձեւ այն մասին, որ մօտ ապագայում միջոցներ պիտի ձեռք առնեն՝ հետեւեալ նպատակներով: 1) Չանազան ժողովուրդների վրայ գործ դրող աղմինստատիւ բոլոր ճնշումների վերացում: 2) Ազգայնութեան և դաւանութեան իրաւունքները սահմանափակելու վերաբերող օրինական բոլոր յօդւածների բարեփոխութիւն:

ԳԻԻԼԱՑԻՆԵՐԻ ԵՒ ԲԱՆԻՈՐՆԵՐԻ ՈՒՇԱՄՐՈՒԹՅԱՆԸ

(Օրէնքի բացատրութիւն)

ՔԵՅԵ՛-ի ստացած տեղեկութիւններից երևում է, որ գաւառներում թուրիմացութիւններ են ծագում 1912 թւի յունիսի 25-ի օրէնքի գործադրութեան վերաբերմամբ: Այդ օրէնքով նպատակ է ստանում (պայ) պատերազմ տարւած զինուորների ընտանիքները:

Թիւրիմացութիւն է ծագում այն հայրի շուրջը, թէ զինուորի եղբայրները և քոյրերը իրաւունք ունեն նրապատ ստանալու գանձարանից: Մի տեղ, սխալ ըմբռնելով օրէնքը, կարգադրւած է եղել նպատակ տալ քոյրերից և եղբայրներից միայն նրանց, որոնք 13 տարեկանից պակաս են:

Օրէնքի իսկական և աներկբայի իմաստը այլ է: Այդ օրէնքը ասում է. «նպատակ իրաւունք ունեն. 1) զինու-

—Բարի եղբայր, իմ հայ եղբայր, անտուն եմ ես, դուռդ բաց... Ա.

Ռ. ԹԱԳՈՐԻՑ

1.

Նա եկաւ և նստեց իմ կողքին, բայց ես չարթնացայ, վա՛յ ինձ, ինչպիսի սարսափելի երազ տեսայ...

Նա եկաւ գիշերւայ անդորրին, ձեռքին բռնած ունէր տաւիղ, և իմ երազները հնչեցին նրա մեղեդիներում:

Աւա՛ղ, իմ գիշերներն անցնում են այսպէս ապարդիւն...

Ա՛խ, ինչ՞եւ չեմ տեսնում ես նրան, որի շունչը հպում է ինձ երազում...

2.

Թող մնայ իմ էութեան նւագազոյն մասը, որ ես կարողանամ ասել «դու ես ամենը»:

Թող մնայ իմ կամքի ամենաշնչին մասնիկը, որ ես կարողանամ զգալ քեզ ամենուրեք և իմ կարիքների համար վազեմ դէպի քեզ ու ամեն ժամ առաջարկեմ քեզ իմ սէրը:

Թող մնայ իմ էութեան ամենաշնչին մասնիկը, որ ես երբէք չկարողանամ ծածկել քեզ:

Թող մնայ իմ կապանքների ամենափոքր մասը, որ ես քո սիրոյ կապերով կապւած լինեմ քո կամքին:

բի կինը և երեխաները, 2) հայրը, մայրը, պապը, տատը, եղբայրները և քույրերը, եթէ գնացողը սրանց (երկու վերջիններին) պահելու է եղել: Ուրեմն օրէնքից պարզուեւ է, որ նպաստի իրաւունք ունեն այն քույրերը և եղբայրները, որոնք ապրում էին հեռացած գինւորի աշխատանքով: Ի հարկէ, նրանք պիտի լինեն անընդունակ աշխատանքի, իսկ անընդունակ աշխատանքի համարում են բացի հիւանդներից, նաև առողջները մինչև 17 տարեկան հասակը: Քոյրերը և եղբայրները չեն օգտուում նպաստի իրաւունքից, եթէ նրանք առաջ չէին ապրում գինւորների աշխատանքով, այսինքն եթէ նրանք ապրում էին իրենց կամ ուրիշի աշխատանքով: Եւ դա անկախ է այն հանգամանքից, թէ քանի տարեկան են այդ քոյր-եղբայրները:

17 տարեկանները թէ գինւորի որդիները, թէ քոյր-եղբայրները, ձեռք բերելով աշխատանքի ընդունակութիւն, զրկուում եւ նպաստ ստանալու իրաւունքից: «Հ.»

ՓՈՒՔՐԻԿ ՓԵԼԻԷՏՈՆ

Հարաքաղի «Փայլակ» կազմի կիրոնդ Լեւոնը եկ Վարդապետսովի:

Մի քանի քննարկում

Լեւոն բէկ, Զեր «Փայլակ» կազմի մուտք չորու ըսօր հանց ինք գիտալ, թա խելը կլիսն պընելու ա, ամա, տիւս եկաւ որ չէ, տանել տւած ա... Բն լաւ, մուտք ընք տու, էն պէնա, վէր երբք կալալ տիպալ, թա Զափար-դաբին քիւլին կնանեքը ըստընէնց-ընդընէնց... Գիւրդն էլ հու ա, մեր մըն-լացէ Արսէմը, էն վեր Անդրիաս-բէկին բանկումը տաբաւ բուխարաւը ըք տտում, թա հինչ ըք տտում ինդի եա... Համըդ նաւ լաղաթը կըտընէ, Արսէմ, տաւէ մեր մանչին խելունքին մինն էլ տու ըս, կազմի իր կիրում, էլ ըշխարքումս կիրիլի պէն չէր քիթալ, լըհա մուտք ինք Թանցալ:

Խելքդ աղաւ անիմ, էդ խելքաւը ըս հաշիւ պահում, վէր Անդրիաս բէկը քըղանայ իրանայ, Բա խելքը կլիսն

3.

Մի օր, երբ մանր բաղնիք քո դուռը ինչ կառաջարկես դու նրան:

Օ, ես կը գնեմ իմ հիւրի առաջ իմ կեանքի ամբողջ գաւաթը. ոչ, ես նրան դատարկ ձեռքով բաց չեմ թողնի:

Իմ աշնան օրերի և ամառայ գիշերների ամբողջ քաղցր արդիւնքը և իմ աշխատութեան կեանքի ամբողջ հունան ու ինայտը ես կը գնեմ նրա առաջ իմ վերջին օրերին, երբ նա կը բաղնիքի իմ դուռը:

4.

Մահը, քո նախընտրած, կանգնած է իմ դռան մօտ. նա անցել է անհուն ծովը և բերել քո կանչը իմ օթեանը:

Գիշերը մութ է և իմ հոգին սարսափում է, բայց և այնպէս ես վերցնում եմ լապտերը, բաց անում դուռը և ողորդում խոնարհութեամբ նրա առաջ, որովհետեւ նա քո համբաւարներն է՝ իմ դռան մօտ:

Ես ծունկ եմ իջնում նրա առաջ ձեռքերս ծալած և արցունքն աչքերիս: Ես ծունկ եմ իջնում ու նրա ոտքերի առջև դնում սրտիս ամբողջ հարստութիւնը:

Նա կը վերադառնայ քո յանձնարարութիւնը կատարած՝ օրը խաւարեցրած և իմ ամայի տան մէջ կը մնայ միայն իմ աչքաթող արած մարմինը, իբրեւ իմ վերջին պարզելը քեզ:

մարթը եր կը կենայ իւրան մընչին ես քիւլին սէրը-սիրկիտը երկիր-աշխարհաւս մին անէ, ըսակնէ, թա ես կազմի ըմ կիրում. բա իտի կազմի կիրիլ կինի: Թահրին եղած, իսկի գիւտում էլ չըս թա էդ Զափար-դարա ասումըդ հինչ գատա. ախէր էդ նաղը լը մինը գիւտում ա, տատը գիւտում չի: Լհա օղում ըս թա մալը պէնամ լօխ ասիմ: Դէ վէր տեղնա եկալ, ըսեւ լու ըմ, հինչու կինի, կինի:

Մին քանէ տարէ առաջ, հանց ըմ գիւտում թա Գիւրդի աղուն մին էլ Դոնդապագով ինչիներին դաւըն ար, մեր էս անդար քիչօցը երան հալամ անուն չին տիրալ, մի օր տեսնանք դումէն Ուաչատուր բէկը մին օրիշ ջահել տղու նհետ, բանգին ամանը ձեռքնէն կալած, պատերին երան, դարվա-դօցը երան խաղմըդօրում ըն: Ետաւ մաշան հինչ տիւս կեան, թա բա հինչ, քիւլօցը անում ըն տիւնում: Մուտք լհա գիտալիք, վէր էս պէնին մաշին պէն կայ... Ախր պէնէն հիւրերէն-պիւրերէն, մեր քիւլին անումը տը-րին Զափար դարա... թա բա հինչ, պէնն իստի... Մուտք հայ ինելալ ի-նելաւ. անուանէն տրին Զափար, հե-րիք չի, դեարան էլ քըմական կըցը-րէն: Մեր մընչին մեծամեծերը, էն կլիսն թա ածող Գիւրդը, սապուն իփող Սարուխանը, իստի կլիսը վէր ե-կած Մեկը-Փաշայեօվանք, Սուլէյմա-նօվանց տղերքը, դորմի իւրան, հալա էն վախտը Սանամանց կարապետ ա-պերը սաղ ար, մին էլ էն, Նանում բաշունց Համփալցին, սօվդաքար Մարքեարան, ներքէ մշլացէ Օսէփը շատ մեթք ըրէն, թա իստի բէյաբու-նօթուն չի ինիլ, պէտամ էս Զափարը փոխել տանք. մին հայու ես քրիստո-նու անում Թինինք: Քէցին դումին խնդրք տըն, շատ տակը-կլօխ արին, մաշան գատ չի տիւս եկաւ, Գիւրդ ա-ղան ասալ ար թա՝ ամալ չի կալ, վեր ամալ չի կալ. օլմազ. մեր գուժբունա-տօրը էտ անումը հայատալալ, իտի էլ պէտամ կենա չուրու աշխարհէս վերջը: Մհենգ էտ անումը հալալիքտա մեզ երա կենում ա. թա հինչքան ա զահրէնէս տանում, էտ մենակ Աստու-իւրան ա յայտնի. մարմնէր կոքնէրաւս ածած, մի թահր եօլա ընք տանում

5.

Մայր, ես կըզարդարեմ քո կուրծքը իմ վշտի արցունքներից հիւսած մանեակ-ներով:

Աստղերը ճառագայթներից կոնցին ապարանջաններ, որ նրանցով զարդա-րեն քո ոտները, բայց իմ մանեակները պիտի կախեն քո կրծքից:

Քեզից են բղիւում հարստութիւնն ու փառքը և դու ես նրանց տուղն ու առնողը. իսկ իմ վիշտը իմն է ամբող-ջովին. և երբ ես կը զոհարեմ նրան քեզ. դու կը պարգևես ինձ քո ողոր-մածութիւնը:

6.

Դու իշար քո զահից և կանգնեցիր իմ գիւղի շէմքին. ես մենակ էի և եր-գում էի և իմ երգը հասաւ քո ական-ջին. դու իշար քո զահից և կանգնե-ցիր իմ հիւղի շէմքին:

Շատ հոգեկաւոր երգիչներ կան քո ապարանքում և այնտեղ անդարար երգեր են երգում, բայց իմ փոքրիկ, պարզ ու թախծոտ երգը շարժեց քո սէրը. նա միախառնեց աշխարհի մեծ երաժշտութեան հետ և դու ծաղիկփունջ բերելով ինձ նւէր՝ եկար և կանգնեցիր իմ հիւղի շէմքին:

Շուշի թարգ. Լ. Վարդունի

սուս ու փուս, ասում ընք թա մինը գիւտում ա, տատը գիւտում չէ, մեր պարուն Արսէմն էլ թաղադանան ա մասանորի անում, պակասը թըմը-ցնում:

Մհենգ, Լեւոն բէկ, ասենք Արսէմը հալա թաղա ես կազմի կիրում, բա տու հոնց եր կալիլ տիպեցիլ, թա Զափար-դարին կնանիքը վէններն պէպէկ, դօշընեն պէց շարում են քիւ-լօցումը, օրը չորու իրիգունը լիւա-հաշ տամ, տական կլիսան տիւս տամ: Հմանչում ըք, վէր մեզ իտի տեսնում ըք, թա լհա պէն չօնիք կիրիլի, եր ըք կալալ իտի պէնէր կիրալ, Բա Զափար-դարին կնանիքն ան ըլնըկերքը ձեռնկոտ չուլքերք կեցած, քալողներն պէց, ես թաղա մօղի՝ դուրունէն պէց սպիտակ հալալը ճիւրնեն քըցած՝ կը-լուրումը պարեն կամ թաղապալիլ գիրքիլ Ալիքսանին հրամանաւը, թուրքաֆայտանց նախ խընջող քան-դողներին մար լոքտանի ըն տամ, խէ էն վախտը չք հմանչում, էն հա-յապներին նօթէն կարասը կօխում, տիւս պիրսում, անջախ կեամ ըք, հիշ-տեղ մի խեղճ պոնկնածը՝ կայ, ընդրան երան կըտրում: Համութա, համութա, մին տեսէր թա էտ հինչ պէնու երա էք: Բիւա մահում, ըսընէտ էնա, վիր մուտք քիւլա էլ չի տիւս կեանք:

Խէէ, հիւր ընք հինչ ըրալ. հիւր տօն ընք կարալ, հիւր խօխա ընք թա-ղալ, վէր նի մնինք տօնը, անխօս կե-նանք, կուրկուֆ կեանք, սըմախիտ տեռնանք: Էտ խէ Դալիս կնանիքն ան ախիկերը, անըմէն տիրած դաշաւը, կուրումը, ցէտնիկումը թօրք փա-փախցըր ես մուսթերին նհետ կըն-փոսկ ըրած իստիւր-ընդիւր իրես վեր կը քաշին, դու մհնետանց մին հետ քու կզէթումը ընդրանց մին բէյաբու-նու անիլ, կպրնէբան ձիք չըս տալ, կը կաս հիշտեղ մին ապուռու խալի կայ, ընտրան երան հաքիս:

Էտ խէ, տուք ամեն օր ձեր կազմի կիրքունց գլխներէդ հաքած, մեարա-քայ կը սարքիք Տէր-Ափուրիօվանց Մա-ղիկ բաշունց տանը, ինք տուս չընք կեալ Նանում բաշունց դարվաղումը նստինք, ըշխարքա մին խարար ըս-կանանք, հէսա լհա սրտնէս ճաքած. օղմըք լհա բօղմիլ ինենք:

Հանէ, տու՛մըն վէր Գերմանին վէր Վարշաքը եօր օնէ, ընդդան էլ կիլա-կանա Դալան եօր օնէ, բա մեր գըլի-ներէս ճար վէր մուտք տեսնանք վուչ, պարուն Արսէմն ա տեսնալու կը կա-րիք, փախչիք Մալիօֆ շարը, դալ-դումը կեօղը կենաք...

Դէ բօլա է, լհա կենում ըք թա հինչը կայ, լօխ պէնամ երեսներէդ կարթիմ. Հէսա ասում ըմ, թա կազմի էք կիրում, կարգէն կիրեցէք, թա չէ էտ կազմի կիրիլ չի. էն հունց կասիլ թա ձօնդր տինիլ տեղը պարք-կեամ, պար կեալի տեղը ձօնդր տինիմ: Իտի ամալ չի կիլական:

Լեւոն բէկ, հէսա ես մհնեղանց ա-սում ըմ. վէր մնէլ «Փայլակ» կզէթու-մը մեր մշին անումը տաա, սաղ քիւ-լին կնանիքը հէտաա ըրած կեալու ըմ Ծաղիկ բաշուն ասիմ, վէր ձեղ ըտղատ հանց տիւս քիցի, որ խուժապրութիւ-նիլ սեասը Բաղդադ շարումը եր ինի: Անկուջնէդ պէց, լաւ հըսկաց:

Մնամ՝ Զափարդարա անումը կտրած քիւ-լին կնանիքը կողմանէ:

Զեր քոյր՝ Սանամ Զուլֆուարեանց

ՈՎՔԵՐ ԵՆ ԴԵՄ ՀԱՆՐԱՎՈՅՈՒՆ-ՆԵՐԻՆ

Հինգաթի օրայ քաղաքիս հայ համայնքի ժողովում քննեց փախը-

տականների քաղաքում տեղաւորելու հարցը, որ, հեղափոխական մեծամասնու-թեան ցանկութեան, այն է՝ փախստա-կաններին տեղաւորել հանրակացա-րաններում, եղել են նաև մարդիկ, որոնք կողմնակից են եղել տեղում տեղաւորելուն:

Ովքեր են կողմնակից այս վերջի-նին. անպայման նրանք, որոնք օգ-տեւել են ուղում ստեղծած դրութիւ-նից:

Նրանք, որոնց պէտք է խանութի ձրի տղայ:

Նրանք, որոնք կարիք ունին ձրի կին-աղախին...

Նրանք, որոնց բալն ու փողոցը պահանջում են ձրի դռնապաններ...

Ոչ թէ պահել, պահելու համար, այլ պահել՝ ծառայեցնելու համար...

Բարեբարի անուն վաստակել՝ առանց վնասելու, նիւթապէս տուժելու... շատ էժան գնով... միաժամանակ օգ-տեւելով անմահականապէս...

Ասում են, թէ այդ մարդիկ կողմա-կից են հաւատարմութեան: Շատ գեղե-ցիկ. ապա ինչու հայ ունեւորը, վա-ճառականը միայն նման դէպքերում են կողմնակից «միահաւատարմութեան» սկզբունքին...

Թէև մենք այլ կերպի վերաբերում չէինք էլ սպասում մեր հասարակու-թեան որոշ խաւերից, բայց այս դէպ-քում գոնէ պէտք է շրջանկատ լինել:

Հանրային յարմարութիւնները, ազ-գայնականութեան առողջապահութիւնը, հայաժողովների պատկազացումը զոհ բերել մի շարք դէպքից օգտել ցան-կացողներին, այդ արդէն թոյլատրելի չէ: Փախստականներին պէտք է տե-ղաւորել հանրակացարաններում: Մի կողմ թողած այն, որ սոցյա համար յիշաւի կառավարութիւնը պէտք է մտածի, լուրջ պետական նիւթական նպաստով, մի կողմ թողած էլ միաժամ, Թիֆլիսի և այլ կոմիտէներէ աջակցու-թիւնները, մենք մեր տեղական սուղ միջոցներից, մեր պարտքն ունենք կա-տարելու, որը պէտք է կազմակերպել եթէ ոչ բացարձակ պրօպոգանդալ, գոնէ մերձ-պրօպոգանդալ տուրքի միջոցով: Շատ ունեցողը թող շատ տայ, քիչ ունեցողը քիչ, իսկ ոչինչ ու-նեցողը՝ ոչինչ:

Իսկ եթէ մէկն ու մէկը կը ցանկա-նայ մի որը որդեգրել, կամ միւսին աշխատանք տալ, բարի է. առաջին դէպքում նա չի աղատում տուրքից, երկրորդ դէպքում, աշխատողը պէտք է վարձատրել:

Այս ես պահանջում մեր եղբայրա-կան զգացմունքները:

Առայժմ այսքանը:

Գր. Տէր-Անտիոքեան

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Պօլից հաղորդում են. «Հինգ օր շարունակ Բիթլիսի վիլայէթում քրդե-րը կոտորում էին հայերին: Սպանւած են մօտ 10 հազար հայեր այն պատ-ճառով, իր թէ նրանք յեղափոխու-թիւն էին պատրաստում թիւրք կա-ռավարութեան դէմ: Սպանւածների լցրել են Եփրատ և Տիգրիս գետերը: Պօլսում մի շարքայ ընթացքում կախել են եօթ հայ գործիչներ: Զուլ-ֆա հասան 25 յուլիսի Ուրմիի փա-խստականները: Մուսուլից սպաս-ւում են թիւրքական կանոնաւոր ոյ-ժեր, որոնց կը միանան Սովետ-Բու-լաղի քիւրդ աշիրաթները: Ուրմիի քրիստոնեաները զաղթել են Խոյ: Ըս-պասւում է Սալմաստի 3-րդ գաղթը: Վերջինս արդէն սկսել է գաղթել, և հաւանական է, որ գաղթական հոսան-քը հասնի մինչև Զուլֆա:

— Իզդիրից հաղորդում են, որ ճա-

նապարհին գաղթականութիւնը ստիպւած բաժանել է երկու մասի. մօտ 100,000 հոգի անցել է Արաքս և ներքին թիկունքը պաշտպանում են Ա. Ն. Դ. իրենց խմբերով և զենքերով Ն. Ն. իր զօրքով, իսկ մօտ 50,000 հոգի Ջանիկից ճանապարհը փոխում է դէպի Պարսկաստան, թիկունքից պաշտպան ունենալով Բ. ին և Հ. ին: Այժմ այստեղ մտահոգւած են յետ մնացողների դրութեամբ, որոնք կարող են շրջապատել տաճիկներից և քրդերից:

Պետրոգրադից, հայ պատգամաւոր Միք. Պապալանեանը հեռագրել է թիֆլիսի հայոց առաջնորդին, թէ ինքնընդհատ շարժումներով է մինիստրին և խնդրել, որ մի միջոց ընտրել յատկացւի հայ փախստականների օգնութեան համար:

— Բագրի Ազգային Բիւրօն որոշել է ինտելիգենտ անձերից կազմած մի խումբ ուղարկել այն վայրերը, ուր այժմ կենտրոնանում են տաճիկական ու սարսափից փախուստի ճամբան բռնած գաղթականները, անմիջական օգնութիւն հասցնելով թէ անուղ մատակարարելու և թէ տեղափոխելու գործում: Այդ խումբը բաղկացած կը լինի տասը հոգուց, որն այսօր և եթէ պիտի ճանապարհել աղէտի վայրը, ի նկատի առնելով գաղթականներին շուտափոյթ անուղ մատակարարելու անյետաձգելի կարիքը, Բիւրօն որոշեց մեծ քանակով ալիւր գնել այստեղ և միջոցներ ձեռնարկել անմիջապէս Երևանի, էջմիածնի և Իգդիրի շրջ. երբ փոխադրելու գաղթականներին հաց մատակարարելու համար:

Լ Բ Ա Տ Ո Ւ

ԿՈՎԿԵՍ

— Լսում ենք, որ Երևանի հայոց թեմական տեսուչ պ. Տիգրան Խաչմանեանը արձակել է պաշտօնից, որովհետեւ թեմը չի կարողանում տեսչական ունենալ հայթայթել:

— Անցեալ շաբաթ թիֆլիսում վախճանել է շուշեցի Եսայի Արզումանեան թիւնթիքեանը, որ թողել է մի կտակ, որով իր ամբողջ կարողութիւնը՝ կանխիկ գումար և անշարժ գույք (մօտաւորապէս 300,000 ռուբլի) յատկացրել է բարեգործական նպատակի հետեւելու և 1) կանխիկ դրամազուրկ պէտք է յանձնել պետական բանկին ի պահեստ իբրեւ անձեռնմխելի գումար, յաւիտեան. 2) անձեռնմխելի դրամազուրկ տոկոսիքը, ինչպէս և անշարժ կալւածներից ստացւող եկամուտները պէտք է գործադրեն այսպէս. 1/2-ական մասը պէտք է ստանայ իր այրին, ա. Եղիսաբէթ թիւնթիքեանը, մինչև իր կեանքի վերջը, իսկ 1/2-ական մասը պէտք է բարձրի դրամազուրկ վրայ. 3) այրու մահից յետոյ՝ ամբողջ դրամազուրկ տէր պէտք է լինեն Կովկասի Հայոց Բարեգ. Ընկերութիւնը և Հայուհեաց Բարեգ. Ընկերութիւնը, որոնք պէտք է ստանան ամեն տարի բանկից դրամազուրկ տոկոսիքը և կալւածների եկամուտները և բանան ու պահեն Հարաբարի և Երևանի թեմերում հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցներ, հայուհեացական երեխաների համար. 4) այդ Ընկերութիւնների փակման դէպքում, յիշեալ թեմերում բացւած դպրոցներին է տրուում անմիջապէս Պետական Բանկի կողմից՝ տոկոսիքը և եկամուտը ամեն տարի:

ՄԵՐ ԹՂԹԵԿԻՏԵՐԸ

ԲԵՐՔԸ ՇԻԿԱՆՈՂՈՒՄ

Հափան, 10 յուլիս:

Այս տարի Շիկանողում առատ բերք էր սպասուում: Թէ աշնանացանքի և թէ գարնանացանքի կանանչները շատ փարթամ կերպով էին աճել: Շիկանողացիք տեսնելով իրենց արտերի կանանչները, որ առատ բերք էր խոստանում, սրտանց ուրախանում էին և քաղցրիկ յոյսերով սպասում արտերի հասնելուն: Բայց աւա՜ղ... Երկար չտեւեց նրանց ուրախութիւնը և շուտ անցաւ նրանց վառ յոյսերը: Արտերի մի մասը յունիսեան անընդհատ տեղացող, երբեմն մեղմ և երբեմն յորդառատ անձրևներից կպել գետնին, փթել են, միւս մասը կարկուտն է ձեռնել, ոչնչացրել, մնացածն էլ կանգուն տեղը խորշակահար է եղած: Այնպէս որ արտերի 1/2 մասն էլ հազիւ է վտանգից ազատ մնացել: Այսօր շիկանողցիք յոյսերը կիտած դառն լալիս են իրենց սև օրը: Տասնեակ տարիների ընթացքում մէկ տարի չէ եղել, որ շիկանողցիք առանց պատուհասի մնան: Հազիւ պրծած հին դարդերից, շիկանողցիք ուզում էին փոքր ինչ ազատ շունչ առնել, երբ յանկարծ պատերազմը մի, բնութեան արհաւիրքներն էլ միւս կողմից նորից նրանց տանջանքի ու վիշտի գցեցին: Այս հանգամանքը ստիպելու է շիկանողցի չքաւորներին, որ նրանք նորից գնան ցուրտ ձմեռն օրերին հարստի դուռը ձեռնեն, նրանից ցորեն զարի պարտք վերցնեն և պարտքով իրենց ընտանիքը մինչև եկող այս ժամանակ պահեն:

Արծիկ

ԹՇՏՐՈՆ ԵՒ ԳԵՂՈՐԻՍՏ

«Ուսանողութեան զբօսանք երեկոյթը»

Պատերազմից զնաւածների օգտին մէկը միւսի ետևից զբօսաճններ և երեկոյթներ են տեղի ունենում մեզում և ամեն անգամ էլ մեծ հասարակութիւն են գրաւում:

Անցեալ կիրակի ակմբի տառային շէնքի դահլիճում և ծաղկանոցում տեղի ունեցաւ անխոր ընդ որ ազգութիւնների ուսանողութեան կազմակերպած զբօսանք երեկոյթը, որ կատարեալ սօսական կերպարանք էր աւել զբօսավայրին և պէտք է ասել, որ ունեցաւ զգալի յաջողութիւն: Ըստ երեկոյթի պ. պ. ուսանողները ոչ մի ֆանք չէին խնայել երեկոյթ-զբօսանքի յաջողութեան համար:

Զբօսանքի ծրագիրը բաւականին հարուստ էր և ունէր այն բոլոր մասերը, ինչ որ սովորաբար ընդունւած է: Նախ դուրս էին տեղիս սաղանդարների մի քանի խմբեր, զուռնա և քաղաքային դպրոցի երաժշտախումբը պ. Թէյմուրազեանի ղեկավարութեամբ:

Երեկոյթի զիվերտիսմենտային բաժնում լարաւոր օրկէստրը նազեց ի միջի այլոց «Славянская колыбельная пѣсня» և «Серенада мандолинистов», որ անցաւ բաւարար:

Դեկլամատորներից, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ յաջողութիւն ունեցաւ պ. Փափազեանը: Սակայն զարմանալի է, որ պ. Փափազեանը միշտ, բոլոր երեկոյթներին, միևնոյն բանաստեղծութիւններն է արտասանում: Ընդունելի է, որ Դ. Վարուժանի «Զարդը» ըստ աւուր պատշաճի է. բայց միթէ Վ. Տէրեանի «Ո՛ր մրմունջ, ոչ տրտունջ» թէև յաջող բանաստեղծութիւնը միշտ պարտադր է: Հետաքրքրականութիւնից զուրկ չէր նաև ուսանող պ. Զի-

լինգարեանի բանաստեղծութիւնը, որ արտասանեց ինքը հեղինակը, բաւականին յաջող և ինքնատիպ եղանակով: Հասարակութեանը հետաքրքրեց նաև պ. Մուրադովի կուպլետները, «Երևայ չարիքի շուրջը» որ արտասանում էր հեղինակը պարելով:

Թատերական բաժնում ռսերէն լեզուով տրեց Ս. Բազադինի «Վարձու ամուսին» 1 գործողութեամբ վերջնալը: Խաղը ընդհանրապէս անցաւ բաւարար: Առանձնապէս աչքի ընկաւ իր գեղեցիկ խաղով պ. Պոլովինսկին: Միւսները անսամբլը պահում էին:

Վերջը պ. Լ. Ղարախանեանը քեամանայի վրայ նազեց արեւելեան մի ծանր եղանակ մեծ յաջողութեամբ, իսկ ha bis «Մի՞թե՞սկը»:

Հասարակութիւնը մօտ մի ժամից աւել տևող անտրակտի համար իր զգոնութիւնն էր արտայայտում անվերջ ծափերով:

Երեկոյթը մուտքի կողմից յաջողութիւն ունեցել է. զուտ արդիւնքի 50%-ը յատկացւելու է Վանի փախստականներին, 25%-ը մուտքի ման «Եղբայրական օգնութեան» իսկ 25%-ը ընդհանրապէս պատերազմից զնաւածների:

Ե.

Պ Ե Տ Ե Ր Ե Ջ Մ

ՀԵՌԱՆԻՐՆԵՐ

(Պետր. հեռ. գործ.)

ԳԵՂՈՐԻՍՏԻ ԶՈՐԵՂՈՐԴՈՐԵՆԵՐԻ ԲԵՆԵՔԻՑ

Երեկոյեան յուլիսի 27-ին Բիգայից տանող ճանապարհների վրայ մեր զօրքերը յաջողութեամբ յետ մղեցին հակառակորդի յարձակումները եկաւ գետի վրայ: Եակոբշտագտի ուղղութեամբ մենք յետ շարտեցինք գերմանացիներին Շենքերդի բայնից, իսկ Դիլիսկից դէպի Պենիկեժ տանող ուղղութիւններով շարունակուում է հակառակորդի նահանջը: Գեղնայի մօտ յուլիսի 29-ի գիշերը գերմանացիները վերստին յամաւութեամբ յարձակումներ էին գործում մեր արևմտեան սահմանների վրայ, նորոգելով այդ յարձակումները նաև հեռեւալ օրը: Բերդապահ զօրքի հակա-զբոսներով գրեթէ ամբողջովին ոչնչացւած են երեք գերմանական բառալիւն. մենք գերի վերցրինք մօտ 100 մարդ ու զբաւել ենք զնգայիներ: Օտարօրէնկայի, Բոժանի և Պուլտուկի ուղղութեամբ շարունակուում է գերմանացիների յամառ առաջխաղացումը: Նօգ-գեօրգիսկի մօտ ուժեղ ուժակոծումից յետոյ գերմանացիների ձեռնարկած առաջխաղացումը մեր հարաւային սահմանների վրայ կանգնեցրած են մեր ուժակոծման շնորհիւ: Վեպրից դէպի Լուկով և Վոզաւա տանող ճանապարհների վրայ յուլիսի 28-ին մեր զօրքերը յետ մղեցին թշնամու յարձակումները, որի ժամանակ Խոլմից առաջ խաղացող գերմանացիները շարունակած են Ուխերկա գետը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Փայլակի №38 գրում են՝ որ իբր «Թթու-Ղուրը», կապալառուների ձեռքն անցնելուց յետոյ, իւր յատկութիւնը փոխել է. իբրեւ կապալառու այսու յայտնում եմ, որ 1) ես անա 35 տարի է որ շարունակ ապրել եմ «Թթու-Ղուր» և գիտեմ, որ միշտ, անձրեային տարիներում և ցուրտ ժամանակ Ղուրը այնպէս չէ լինում, ինչպէս չորային, տաք, ժանաւանդ օգոստոս և յուլիս

ամիսներում, ուր մնաց որ այս տարի, սովորականից դուրս, մի չտեսնւած անձրեային տարի է. 2) ըստիս, գոնէ թիւրմացութիւն է, որ 1909 թւից, Ղուրը մեր կապալով վերցնելու օրից ցայտը, ոչ մի նկատողութիւն չի եղած Ղրի թուութեան համար. բայց ոչ կոմպետենտ լրատուն, չգիտեմ ինչ հիման վրայ, հաստատում է Ղրի յատկութիւնը փոխելը և այն ըողորովին:

Ինչ վերաբերում է շիշերը լաւ լըցնելուն, դրա համար արդէն կարգադրւած է:

Կապալալու Դրիգոր Դրիգորեանց

Շուշի, 24 յուլիսի 1916 թ.

Բարի եղէք Ձեր յարգելի «Փայլակ» թերթում գետեղել հետեւալը:

«Եղբայրական օգնութեան» Վիկից Կանանց կոմիտէն այսու յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը 1) Կոմիտէի կազմակերպած ներկայացման բոլոր ժանակիցներին՝ «Թիկիններ»՝ Նաւրինեան-Դաւթեանին, Պատկովային, Զուրաբեանին, Տէր-Յովհաննիսեանին, պարոնայք՝ Ալեքսէյսին, Դաւթեանին, Զաքարեանին, Հայրեանին, Դանրամանեանին, Յարութեանին, Կ. Ս. Պոլովինսկուն, Մ. Կ. Պոլովինսկուն, Սարգսեանին, Տաճարինին, Տէր-Կարապետեանին, Տէր-Յովհաննիսեանին, Քալանթարեանին, 2) ակմբի պ. պ. աւագներին, դահլիճի ձրիաբար թոյաւութեան համար և 3) այն բոլոր անձանց, որոնք իրենց ներկայութեամբ նպաստեցին երեկոյթի յաջողութեան: Ընդամենը կոմիտէն կարծում է, որ «Փայլակը» №35-ում խիստ վերաբերմունք է ցոյց տւել հայ սիրողների խաղի ներկայութեամբ:

Նախագահ կանանց կոմիտէի՝ Ա. Տէր-Ղազարեանց

Խմբ.-հր. Լ. Վարդապետեան

Печатать дозволено военной цензурой

ՏԵՏԵՐԸՈՒԹԻՆՆԵՐ

Այսօր, կիրակի օգոստոսի 2-ին պատարագից յետոյ «Ազատ թաւրոն» հայ գերաստանական խումբը կատարում է հագեհանգիստ Ղազանչեցոց եկեղեցում ի յարգանա հայ տաղանդաւոր գերաստանուհու և իրենց վաղածեղիկ ընկերուհու Սաթենիկ Աղամեանի խնդրում է հանգուցեալի յարգողներին ներկայ գտնւել:

ПОЛУЧЕНО
ПАНИНО
фабр. Blütner-a

Есть свободные часы. Желающие могут обращаться по адресу: Старо-Почтовая ул., д. № 14.

Հարաբարի Հայոց Թեմական Հոգեւոր դպրանոցի համար հարկաւոր է

Վ Ե Ր Ա Տ Ե Ս Ո Ւ Չ

բարձրագոյն կրթութեամբ, առնաւոր երեք տարւայ ժանկավար-ժական փորձառութեամբ, շաբաթական 6 դասով, տարեկան երկու հազար չորս հարիւր (2400) ռուբլի ունկով:

Ծանկացողները կարող են դիմել դպրանոցիս Հոգաբարձութեան մինչև առաջիկայ օգոստոսի 15-ը հանդերձ Curriculum vitae-ով:

3—1 Հոգաբարձութիւն